بررسی علل گرایش به مصرف مواد مخدر و داروهای روان گردان از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی لرستان

داود کردستانی[1]، علی فرهادی[2]، فریبا سلیمانی*[3]

۱- استادیار، گروه روانشناسی، دانشگاه پیام نور واحد بروجرد، بروجرد، ایران.

۲- دانشیار، گروه روانشناسی، دانشگاه علوم پزشکی لرستان، خرم آباد، ایران.

۳- کارشناس ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه علوم پزشکی لرستان، خرم آباد، ایران.

یافته / دوره نوزدهم / شماره ۱ / بهار ۹۶ / مسلسل ۷۱

چکیده

دریافت مقاله: ۹۵/۱۰/۱۴ پذیرش مقاله: ۹۵/۱۲/۱

مقدمه: پژوهش حاضر با هدف شناسایی علل گرایش به مصرف مواد مخدر و داروهای روان‌گردان از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی لرستان انجام شده است.

مواد و روش‌ها: روش پژوهش حاضر، توصیفی-پیمایشی از نوع هدف کاربردی می‌باشد. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه دانشجویان دانشکده‌های زیرمجموعه دانشگاه علوم پزشکی لرستان در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۳ می‌باشد. برای نمونه‌گیری با توجه به جدول مورگان، ۳۳۵ نفر با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب گردید. تحلیل داده‌ها در دو بخش آمار توصیفی، شامل جدول فراوانی و نمودار و آمار استنباطی، با استفاده از آزمون t تک نمونه‌ای توسط نرم افزار SPSS ۱۹ انجام شده است.

یافته‌ها: نتایج فرضیات تحقیق حاکی از آن است که عوامل فردی و عوامل محیطی و بین فردی و عوامل اجتماعی بر گرایش دانشجویان به مصرف مواد مخدر، تأثیر دارد (P<۰/۰۱). با توجه به نتایج بدست آمده در میان عوامل فردی، نگرش مثبت به مواد مخدر ۲۳/۳۳٪ و افسردگی ۲۰/۸٪ و عدم تحمل شکست و ناکامی ۱۸/۹۸٪ بیشترین میانگین را داشتند و کنجکاوی و پرخاشگری با ۱۳/۵۸٪ کمترین میانگین را داشت. در عوامل بین فردی و محیطی عوامل مربوط به خانواده با میانگین ۳۰/۹۶٪ بیشترین میانگین را داشت و عوامل مربوط به مدرسه ۱۷/۶۷٪ کمترین میانگین را بدست آورد. همچنین در عوامل اجتماعی عدم دسترسی به سیستم‌های خدماتی، حمایتی و مشاوره‌ای با میانگین ۳۴/۲۷٪ بیشترین میانگین و بازار مواد مخدر در ایران با میانگین ۲۰/۶۷٪ کمترین اولویت را بدست آوردند. در بین عوامل ذکر شده عوامل فردی با میانگین ۲۳/۶۲٪ بالاترین تأثیر را داشت.

بحث و نتیجه‌گیری: به نظر می‌رسد احتمالاً برگزاری برنامه‌های جامع آموزشی و بالا بردن آگاهی، غنی سازی اوقات فراغت، ایجاد رفاه و نشاط در افزایش شناخت دانشجویان و درنهایت پیشگیری از مصرف مواد مخدر مؤثر می‌باشند.

واژه‌های کلیدی: گرایش به مصرف مواد مخدر، دانشگاه علوم پزشکی لرستان.

*آدرس مکاتبه: خرم آباد، دانشگاه علوم پزشکی لرستان، بیمارستان عسلی.

پست الکترونیک: faribasoleiman2178@gmail.com

[Downloaded from yafte.lums.ac.ir on 2026-11-29]

مقدمه

امروزه بیشتر جوامع در معرض آثار سوء مصرف مواد مخدر قرار دارند. این آثار سوء بر جنبه‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی تأثیر گذار است. دامنه‌ی تخریب مصرف مواد و وابستگی به آن، چنان گسترده و عمیق است که نه تنها خود فرد مصرف کننده، بلکه تمام شبکه‌های اجتماعی از خانواده و دوستان تا محیط‌های تحصیلی و شغلی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. امروزه این عارضه در میان افراد جوان شایع‌تر است و در این میان دانشگاه‌ها نیز در معرض خطر قرار دارند. در اکثر نتایج تحقیقات بر افزایش مصرف مواد مخدر در جمعیت دانشجویی تأکید دارد (۱).

علی‌رغم این‌که اثرات زیان‌بار مصرف دخانیات امری اثبات شده است و جامعه انتظار دارد که پرسنل بهداشتی آینده، شیوه زندگی سالمی را داشته باشند، اما متأسفانه مصرف دخانیات در بین دانشجویان علوم پزشکی امری شایع است. علاوه بر ماهیت رشته، محیط دانشگاه و در کنار آن زندگی در خوابگاه می‌تواند بر رشد آموزشی و شخصیتی افراد تأثیر به سزایی داشته باشد. از طرفی این اعتقاد وجود دارد که کار پرسنل خدمات بهداشتی و درمانی، آن‌ها را در معرض خطر مشکلات سلامت جسمی و روانی قرار می‌دهد و آن‌ها مستعد مصرف و وابستگی به مواد مختلف به خاطر دسترسی راحت و تجویز داروها و مواد مخدر مانند مرفین، مسکن‌ها و ... می‌باشند (۲).

گروه جوانان آسیب‌پذیرترین گروه یک جامعه هستند که به دلیل بحران هویت، بحران‌های روانی ناشی از مشکلات اجتماعی، ماجراجویی، تنوع طلبی و ... بیش از سایر گروه‌های اجتماعی در معرض استفاده از مواد مخدر قرار می‌گیرند. تهدید مواد مخدر و روان گردان‌ها به‌صورت زلزله خاموش محیط‌های آموزشی همچون مدارس و دانشگاه‌ها را نشانه رفته و با ارائه باورهای غلط مثل تفریح، مصرف برای آرامش، شب بیداری و ... به دنبال جذب مشتری جدید است. دانشجویانی که باید موتور محرکه جامعه و آینده‌سازان کشور باشند، پس از سوء مصرف مواد مخدر دچار توهمات روانی شدید، رفتارهای پرخطر جنسی، خودکشی، قتل و ... می‌شوند و هزینه‌های اجتماعی و اقتصادی سهمگینی بر پیکره جامعه تحمیل و توانایی جامعه در سازمان یابی و حفظ نظم موجود از بین می‌رود و باعث دگرگونی ساختاری و اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی یک جامعه می‌شود (۳).

برخی مطالعات بیان داشته‌اند که در شکل‌گیری وابستگی به مواد مخدر ویژگی‌های شخصیتی، شیوه زندگی، روابط اجتماعی، نگرش، باورها، احساسات، دلبستگی‌ها، عواطف و رفتارهایی که در طی رشد فرد شکل گرفته‌اند، نقش اساسی ایفا می‌کنند. گرایش به سوء مصرف مواد مخدر صنعتی نیز همانند سایر پدیده‌های اجتماعی تک علتی نیست و مجموعه عوامل فردی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، خانوادگی و محیطی نیز در این گرایش تأثیر می‌گذارد (۴).

خلیلی صدرآباد و همکاران، تحقیقی جهت اجرای تأثیر آموزش مهارت زندگی و نگرش‌شناختی (تفکر) به‌منظور پیشگیری سوءمصرف مواد مخدر انجام دادند. بر اساس یافته‌های آنان آموزش مهارت‌های زندگی و نگرش شناختی تأثیر معنی‌داری در پیشگیری از مواد مخدر دارد (۵).

با توجه به اهمیت موضوع از نظر اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی تحقیقات فراوانی در داخل کشور انجام شده است. برای مثال می‌توان به تحقیق محمدی و همکاران اشاره کرد، تحقیقی که با عنوان بررسی میزان آگاهی دانش آموزان از علل و اثرات سوء اعتیاد و نقش مدرسه در آموزش و پیشگیری از اعتیاد در شهر مشهد انجام شد. نتایج تحقیق نشان داد که سطح پایین آگاهی از علل و پیامدهای سوءمصرف مواد و اعتیاد در میان دانشجویان از عمده‌ترین عوامل مؤثر در گرایش به مصرف مواد مخدر

[Downloaded from yafte.lums.ac.ir on 2026-11-29]

بوده است (۶). به نظر می‌رسد برخورداری از آموزش صحیح و برگزاری برنامه‌ها و طرح‌های آموزشی جامع و مستمر بیش‌تری از سوی مدرسه و دانشگاه گام مهمی در کاهش مصرف مواد در مدارس و دانشگاه‌ها باشد. با توجه به اهمیت شناسایی عوامل مؤثر بر گرایش مواد مخدر در دانشجویان و اینکه محقق در دانشگاه علوم پزشکی لرستان شاغل بوده و از نزدیک با دانشجویان گروه‌های پزشکی و پیراپزشکی و زیر مجموعه‌های آنان در ارتباط بوده و احساس اینکه دانشجویانی که باید در حوزه سلامت خدمت نمایند، سلامت خودشان بنا به دلایلی از جمله گرایش به مصرف مواد مخدر و داروهای روان‌گردان روبه افزایش است، با توجه به اینکه تاکنون پژوهش مشابهی در دانشگاه علوم پزشکی لرستان انجام نشده است محقق درصدد برآمد که با انجام این پژوهش و تحلیل نتایج آن گامی در جهت برنامه ریزی و تبیین راهکارهای مناسب در جلوگیری یا کاهش عوامل گرایش به مصرف مواد مخدر و داروهای روان‌گردان در دانشجویان علوم پزشکی بردارد.

مواد و روش‌ها

تحقیق حاضر از حیث هدف، پژوهشی کاربردی و از نظر نحوه‌ی گردآوری داده‌ها، پژوهشی توصیفی و از نوع پیمایشی است. از آنجایی که در این پژوهش تأثیر عوامل فردی- بین فردی و محیطی و هم‌چنین اجتماعی بر گرایش به مصرف مواد مخدر و داروهای روان‌گردان از دیدگاه دانشجویان پرداخته شده، روش پژوهش از نوع توصیفی بوده است.

جامعه آماری تحقیق شامل کلیه دانشجویان دانشگاه‌های علوم پزشکی استان لرستان می‌باشد که شامل ۲۶۰۰ دانشجو در دانشگاه‌های الیگودرز، بروجرد، پلدختر، گلدشت و کمالوند خرم آباد در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۳ بوده است. برای نمونه‌گیری در این پژوهش ابتدا با کمک جدول مورگان (۷) حجم نمونه ۳۳۵ نفری برآورد شد؛ سپس با کاربست روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی از دانشجویان رشته‌های مختلف شامل مرد و زن، برای اطمینان از دست‌یابی به پرسش‌نامه‌هایی قابل استفاده به توزیع ۳۵۱ پرسش‌نامه اقدام گردید. به این ترتیب که رشته‌های مختلف تحصیلی دانشگاه علوم پزشکی در جامعه مزبور یک طبقه در نظر گرفته شد و در هر رده به تناسب تعداد دانشجویان به توزیع پرسش‌نامه و تکمیل آن‌ها اقدام گردید. درنهایت از این بین ۳۳۵ پرسش‌نامه کامل، مورد استفاده قرار گرفت.

مهم‌ترین روش‌های گردآوری اطلاعات در این تحقیق، مطالعه اسناد و مدارک موجود در کتابخانه‌ها و سایر مراکز بود. سپس جهت مطالعات میدانی و گردآوری داده‌ها از پرسش‌نامه استفاده گردید. بدین ترتیب بر اساس اهداف و سؤالات تحقیق از پرسش‌نامه‌ی محمدی و همکاران (۶)، استفاده گردید. یافته‌های پژوهش وی نشان می‌دهد که این مقیاس ابزاری روا و معتبر برای سنجش عوامل مؤثر در گرایش به سوءمصرف مواد مخدر و داروهای روان‌گردان می‌باشد و با توجه به روایی و اعتبار مناسب می‌توان آن را در جامعه‌های مشابه مورداستفاده قرار داد. در این پژوهش با راهنمایی و مشورت صاحب‌نظران و اساتید راهنما و مشاور، اعتبار محتوایی پرسش‌نامه تأیید شد، لذا پرسش نامه از اعتبار محتوایی لازم برخوردار است. مقادیر آلفای کرونباخ به ازای، هر سازه با مشارکت ۳۰ واحد آماری، به‌طور جداگانه محاسبه شده است. از مقایسه‌ی مقادیر آلفا با مقدار استاندار ۰/۷ واحدی ملاحظه می‌شود که تمامی سازه‌ها با سؤالات طراحی شده به خوبی ارزیابی می‌شوند، زیرا شرط بزرگ‌تر مساوی بودن با مقدار ۰/۷، دارا می‌باشند. آلفای کرونباخ برای متغیرهای پژوهش شامل عوامل فردی ۰/۸۶، عوامل بین فردی و محیطی ۰/۸ و عوامل اجتماعی ۰/۸۷ بدست آمد. بنابراین پرسش‌نامه از اعتبار بیرونی کافی برخوردار بوده و قابلیت تعمیم نتایج به شرایط مشابه وجود دارد (۶). کلیه سؤالات با بهره‌گیری از مقیاس لیکرت (پنج گزینه‌ای) با مقیاس خیلی کم تا

[Downloaded from yafte.lums.ac.ir on 2026-11-29]

خیلی زیاد که با توجه به نوع پاسخ با امتیازات ۱ تا ۵ نمره گذاری شد و دیدگاه و بینش پاسخ‌گویان موردسنجش قرار گرفت. متغیرهای اصلی پژوهش شامل عوامل فردی (که شامل سؤالات ۱ الی ۳۳ پرسشنامه) عوامل بین فردی و محیطی (سؤالات ۳۴ تا ۵۱) و عوامل اجتماعی (شامل سؤالات ۵۲ تا ۷۸ پرسشنامه) بود و برای بررسی تأثیر هر یک از متغیرها آزمون t تک نمونه‌ای اجرا شد. لازم به ذکر است جهت رعایت اصول اخلاقی در پژوهش با توضیح حفظ اصل رازداری و حفظ امانت در مورد اطلاعات شخصی دانشجویان، اعتماد دانشجویان جلب شد. علیرغم اطلاع دانشجویان از اینکه اطلاعات مربوط به پاسخ‌های آنها در پژوهش مورد استفاده قرار می‌گیرد به آنان در مورد استفاده از اطلاعات بدست آمده از پرسشنامه در پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی مجدداً یادآوری و کسب اجازه گردید.

یافته‌ها

در این پژوهش از ۳۵۷ پرسشنامه توزیع شده در بین دانشجویان ۳۳۴ پرسشنامه به‌طور کامل پاسخ و برگشت داده شد؛ لذا نرخ پاسخگویی ۹۳٪ بود. حدود ۶۲/۱٪ از دانشجویان زن و ۳۷/۹٪ مرد و ۶۱/۸٪ بومی و ۳۸/۲٪ غیر بومی بودند. از نظر مقطع تحصیلی بیشترین فراوانی شامل مقطع کارشناسی با ۵۷/۶٪ و کمترین فراوانی مربوط به مقطع کاردانی با ۳/۸٪ بود. از نظر دانشکده محل تحصیل، پردیس کمالوند دانشگاه علوم پزشکی لرستان ۴۱/۵ درصد بیشترین فراوانی و دانشگاه بروجرد با ۰/۹ درصد کمترین فراوانی را دارا بود. همچنین تریاک با ۴۵/۱٪ و شیشه با ۲۹/۳٪ بیشترین ماده مصرفی و ترامادول با ۰/۶٪ کمترین ماده مصرفی از نظر دانشجویان در شهر محل تحصیل بود. ۸۴/۵٪ از دانشجویان مجرد، ۱۴/۳٪ متأهل و ۰/۹٪ مطلقه بودند. رشته تحصیلی دانشجویان مورد مطالعه شامل پزشکی ۲۵/۱٪، پرستاری ۲۰/۳٪ و داروسازی ۳٪ بود. از نظر محل سکونت ۵۱/۹٪ از دانشجویان در خوابگاه و ۹/۶٪ در منزل دانشجویی ساکن بودند. میانگین سنی دانشجویان ۲۲/۱۳ سال بود و کمترین سن ۱۸ سال و بیشترین سن ۴۷ سال بود.

جدول ۱. توزیع فراوانی متغیرهای جمعیت شناختی پژوهش

متغیر	نام رده	فراوانی
جنسیت	زن	۶۲/۱
	مرد	۳۷/۹
وضعیت تأهل	مجرد	۱۴/۳
	متأهل	۸۴/۴
	مطلقه	۰/۹
وضعیت سکونت	بومی	۶۱/۸
	غیربومی	۳۸/۲
بیش‌ترین ماده مصرفی در شهر محل تحصیل	سیگار	۸/۱
	قلیان	۱/۲
	حشیش	۱/۲
	تریاک	۴۵/۱
	شیشه	۲۹/۳
	کراک	۸/۷
	متادون	۱/۲
	ترامادول	۰/۶
	آمفتامین	۲/۷
	سایر	۲/۱
رشته تحصیلی	پزشکی	۲۵/۱
	دندانپزشکی	۶
	داروسازی	۳
	پرستاری	۲۰/۳
	مامایی	۵/۷
	بهداشت	۱۴/۹
	کارشناس تغذیه	۴/۲
	کارشناس اتاق عمل	۷/۲
	کارشناس هوش بری	۶
	کارشناس آزمایشگاه	۳/۹
	کاردان فوریت پزشکی	۳/۹
مقطع تحصیلی	دکترا	۳۴
	کارشناس ارشد	۴/۵
	کارشناسی	۵۷/۶
	کاردانی	۳/۸
دانشکده محل تحصیل	بروجرد	۹
	الیگودرز	۸/۱
	پلدختر	۱۰/۱
	گل دشت	۳۱/۳
	کمالوند	۴۱/۵
محل سکونت	خوابگاه	۵۱/۹
	منزل دانشجویی	۹/۶
	منزل خانوادگی	۳۸/۵

فرضیه اول: از نظر دانشجویان عوامل فردی ازجمله نگرش مثبت نسبت به مواد مخدر، افسردگی، پرخاشگری،

[Downloaded from yafte.lums.ac.ir on 2026-11-29]

اضطراب، عدم تحمل شکست و ناکامی، کنجکاوی و سست شدن در اعتقادات مذهبی در گرایش به مواد مخدر و داروهای روان‌گردان مؤثر است.

فرضیه دوم: از نظر دانشجویان عوامل بین فردی و محیطی (دوستان، خانواده، مدرسه)، در گرایش به مصرف مواد مخدر و داروهای روان گردان مؤثر است.

فرضیه سوم: از دیدگاه دانشجویان عوامل اجتماعی (کمبود امکانات فرهنگی، ورزشی و تفریحی، توسعه صنعتی و محرومیت‌های اقتصادی و اجتماعی، عدم دسترسی به سیستم‌های خدماتی، حمایتی و مشاوره‌ای، بازار مواد مخدر در ایران) در گرایش به مواد مخدر و داروهای روان‌گردان مؤثر است.

جدول ۲. آزمون مقایسه میانگین‌های مورد پژوهش جهت بررسی فرضیه اول

تعداد سؤال	مقدار ثابت مورد آزمون	نام متغیر	درجه آزادی	تفاوت میانگین	آمارهT	مقدار p
۶	۱۸	نگرش مثبت نسبت به مواد مخدر	۳۳۴	۵/۳۳	۲۶/۱۸	۰/۰۰۱
۵	۱۵	افسردگی	۳۳۴	۵/۰۸	۲۳/۹	۰/۰۰۱
۴	۱۲	پرخاشگری	۳۳۴	۱/۹۵	۱۰/۱۴	۰/۰۰۱
۴	۱۲	اضطراب	۳۳۴	۲/۷۷	۱۶/۷۵	۰/۰۰۱
۵	۱۵	عدم تحمل شکست و ناکامی	۳۳۴	۳/۹۸	۱۸/۹۲	۰/۰۰۱
۴	۱۲	کنجکاوی	۳۳۴	۱/۵۸	۸/۹۶	۰/۰۰۱
۵	۱۵	سست شدن در اعتقادات مذهبی	۳۳۴	۲/۹	۱۳/۶۴	۰/۰۰۱
۳۳	۹۹	عوامل فردی	۳۳۴	۲۳/۶۲	۲۲/۸۵	۰/۰۰۱

جدول ۳. آزمون مقایسه میانگین‌های مورد پژوهش جهت بررسی فرضیه دوم

تعداد سؤال	مقدار ثابت مورد آزمون	نام متغیر	درجه آزادی	تفاوت میانگین	آمارهT	مقدار p
۸	۲۴	خانواده	۳۳۴	۶/۹۶	۲۳/۱۲	۰/۰۰۱
۵	۱۵	دوستان	۳۳۴	۴/۸۱	۲۴/۱۴	۰/۰۰۱
۵	۱۵	مدرسه	۳۳۴	۲/۶۷	۱۲/۰۲	۰/۰۰۱
۱۸	۵۴	عوامل بین فردی و محیطی	۳۳۴	۱۴/۴۵	۲۴/۰۹	۰/۰۰۱

جدول ۴. آزمون مقایسه میانگین‌های مورد پژوهش جهت بررسی فرضیه سوم

تعداد سؤال	مقدار ثابت مورد آزمون	نام متغیر	درجه آزادی	تفاوت میانگین	T آماره	مقدار p
۵	۱۵	کمبود امکانات فرهنگی، ورزشی و تفریحی	۳۳۴	۳/۷۸	۱۵/۷۵	۰/۰۰۱
۸	۲۴	توسعه صنعتی و محرومیت‌های اقتصادی و اجتماعی	۳۳۴	۷/۳۵	۲۴/۷	۰/۰۰۱
۹	۲۷	عدم دسترسی به سیستم‌های خدماتی، حمایتی و مشاوره‌ای	۳۳۴	۷/۲۷	۲۱/۰۳	۰/۰۰۱
۵	۱۵	بازار مواد مخدر در ایران	۳۳۴	۵/۶۷	۲۵/۷	۰/۰۰۱
۲۷	۸۱	عوامل اجتماعی	۳۳۴	۲۴/۰۸	۲۶/۸۴	۰/۰۰۱

[Downloaded from yafte.lums.ac.ir on 2026-11-29]

بحث و نتیجه گیری

در این مطالعه مهم‌ترین علل گرایش به مصرف مواد مخدر و داروهای روان گردان از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی لرستان از نظر عوامل فردی، نگرش مثبت نسبت به مواد مخدر با ۲۳/۳۳ درصد، از نظر عوامل بین فردی خانواده با ۳۰/۹۶ درصد و از نظر عوامل اجتماعی عدم دسترسی به سیستم‌های خدماتی حمایتی و مشاوره‌ای با ۳۴/۲۷ درصد بیشترین میانگین را از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی لرستان کسب کردند.

نتایج حاصل از فرضیه اول تحقیق به‌طور نسبی با نتایج برخی تحقیقات دیگر همسو می‌باشد (۱۰-۸). بر اساس نتایج به دست آمده از آزمون فرضیه اول تحقیق، از نظر دانشجویان، نگرش مثبت نسبت به مواد مخدر بر گرایش به اعتیاد مواد مخدر تأثیر دارد. عدم آگاهی فردی نسبت به مضرات مصرف مواد مخدر قطع به یقین می‌تواند باعث عدم مهم انگاشتن مصرف مواد مخدر از سمت فرد گردد. نگاه و دید افراد نسبت به استعمال مواد مخدر و داشتن دید تفریحی و لذت‌گرایانه بدون داشتن عواقب ناشی از مصرف، از سوی فرد بر گرایش و میل به سمت مصرف مواد مخدر تأثیر دارد. جوانان ممکن است به دلیل تعاملی با افراد که به نوعی با مواد مخدر در ارتباط هستند و یا با تماشای فیلم‌هایی که صحنه‌های استفاده از مواد مخدر و داروهای روان‌گردان را به نمایش می‌گذارند، نگرش مثبتی نسبت به مواد مخدر پیدا کنند. ضروری است که جهت کاهش تقاضا و ایجاد نگرش‌های منفی در آنان از نگرش‌های آنان آگاهی یابیم به نحوی که تعیین شود چه درصدی از جوانان نسبت به اثرات جسمانی، روانی و اجتماعی مواد مخدر نگرش مثبتی دارند، چه درصدی تصورات غیرواقعی در مورد خطرات مواد مخدر دارند و چه درصدی صرف‌نظر از اثرات و خطرات مواد مخدر تمایل دارند که از مواد مخدر و داروهای روان‌گردان استفاده کنند.

همین‌طور نتایج تحقیقات نشان داده است که افسردگی نیز از دیگر عوامل تأثیرگذار بر گرایش به مصرف مواد مخدر و داروهای روان‌گردان می‌باشد. افسردگی حالتی است که احساس غمگینی، انزوا و عدم لذت بردن از فعالیت‌های زندگی را برای فرد به همراه می‌آورد؛ بنابراین فرد را به سمت استفاده از مواد مخدر و داروهای روان‌گردان که لذت آنی به فرد می‌دهد و وی را دچار بیخیالی و بی‌تفاوتی نسبت به مسائل روزمره می‌نماید، سوق می‌دهد. هم‌چنین تأثیر پرخاشگری بر مصرف مواد مخدر مورد تأیید قرار گرفت، پرخاشگری به رفتارهایی اطلاق می‌گردد که با شیوه‌های مختلفی منجر به وارد آمدن صدمه جسمی یا روحی به دیگران می‌شود، نگاه بسیاری از عموم مردم آن است که مواد مخدر به دلیل داشتن مواد توهم‌زا و آرامش بخش، عصبانیت و پرخاشگری را از فرد می‌گیرد و آرامش روانی را به فرد منتقل می‌نماید. از نتایج تحقیق استنباط گردید، کنجکاوی نیز از دیگر عوامل تأثیرگذار بر گرایش بر مصرف مواد مخدر می‌باشد. با توجه به این‌که جوانان به علت دارا بودن حس کنجکاوی و نیاز به خطر کردن (خواه برای اثبات شجاعت و شهامت خود و یا به خاطر خودنمایی و تحت تأثیر هم‌سالان قرار گرفتن) احتمال بیش‌تری دارد که به تجربه کردن مواد مخدر بپردازند. هم‌چنین نتایج نشان داد اعتقادات مذهبی نیز بر گرایش به مصرف مواد تأثیرگذار است. نتایج استنباطی پژوهش نشان داد که بین داشتن اعتقادات مذهبی و گرایش دانشجویان نسبت به مصرف مواد مخدر رابطه منفی مستقیمی وجود دارد. به عبارتی افزایش اعتقادات مذهبی در فرد، گرایش آنان نسبت به مصرف مواد مخدر به‌طور معناداری کاهش می‌یابد، همچنین مطالعه میلر و همکاران نیز بر نقش دین‌داری جوانان در کاهش مصرف مواد مخدر تأکید کرد (۱۱). نات و همکاران در مطالعه‌ای عوامل

[Downloaded from yafte.lums.ac.ir on 2026-11-29]

تسهیل‌کننده و بازدارنده در مصرف مواد مخدر را بررسی نمودند. آنان به این نتیجه رسیدند که بعضی عوامل مثل سنتی بودن و مذهب تأثیر بازدارنده دارند (۱۲).

نتایج حاصل از فرضیه دوم تحقیق به‌طور نسبی با نتایج مطالعات مشابه هم‌سو بود (۱۵-۱۳). بر اساس نتایج به دست آمده از آزمون فرضیه دوم تحقیق، خانواده از جمله عواملی است که بر گرایش به مصرف مواد مخدر تأثیرگذار می‌باشد. نه تنها مصرف مواد توسط والدین، بلکه نگرش‌های آنان نسبت به مصرف مواد نیز در این زمینه نقش بااهمیتی ایفا می‌کند. پدران معتاد، مدل خود را به فرزندان منتقل می‌کنند، فرزندان در درون نظام خانواده با والدینی معتاد، روزانه شاهد رفتارهای آنان بوده و در بزرگسالی مدلی نظیر رفتار پدر را در زندگی جمعی خویش برگزیده و ایفای نقش می‌کنند. در واقع نظام خانواده در شروع اعتیاد جوانان نقش تعیین کننده‌ای دارد و اجزای این نظام و تمایل به اعتیاد در ادامه وضعیت موجود مؤثر است. مصرف مواد مخدر بیش‌تر در نوجوانان و جوانانی شدت می‌یابد که اختلاف بین والدین، جدایی، طلاق و کمبودهای عاطفی در خانواده‌های آنان متداول است، اغلب جوانانی که از نظر خانوادگی باهم شباهت زیادی دارند، به‌صورت گروهی دور هم جمع شده و سعی می‌کنند ارتباطات خود را با دیگران به حداقل برسانند. در این گروه‌ها جوانان به ناهنجاری‌های زیادی روی می‌آورند و در برخی موارد حدی برای رفتارهای ضداجتماعی وجود ندارد و مصرف مواد مخدر تنها یکی از انحرافاتی است که به آن مبتلا می‌گردند. درواقع اعتیاد والدین به‌عنوان اساسی‌ترین عامل اعتیاد نوجوانان همواره مطرح است. نتایج تحقیق نشان داد، دوستان نیز بر گرایش به مصرف مواد مخدر و داروهای روان‌گردان تأثیرگذارند. برخی محیط‌ها معمولاً مشوق فعالیت‌های غیرقانونی هستند، در صورتی که محیط‌های دیگر چنین نیستند. به اعتقاد ساترلند، افراد از طریق ارتباط با دیگران که حامل هنجارهای تبهکارانه هستند، بزهکار یا تبهکار می‌شوند. به‌زعم وی اکثر رفتارهای خلاف قانون و بزهکارانه درون گروه‌های نخستین به‌ویژه گروه هم‌سالان فراگرفته می‌شود (۱۶).

نتایج حاصل از فرضیه سوم تحقیق به‌طور نسبی با نتایج برخی مطالعات دیگر همسو بود (۳،۹،۱۳،۱۵). بر اساس نتایج به دست آمده از آزمون فرضیه سوم تحقیق، عوامل اجتماعی بر گرایش به مصرف مواد مخدر تأثیرگذار هستند. مسئله بیکاری از طریق فراهم ساختن معاشرت‌های آلوده زمینه را برای گرایش به مصرف مواد مخدر و داروهای روان‌گردان مساعد می‌سازد. در تبیین تأثیر عوامل اجتماعی بر گرایش به مصرف مواد مخدر می‌توان بیان داشت که بین آشفتگی و نامناسب بودن محل زندگی و گرایش به مصرف مواد مخدر و داروهای روان‌گردان رابطه معنی‌داری وجود دارد.

مشکلات اقتصادی، عدم اطمینان به آینده، شکاف عمیق بین طبقات و اقشار مختلف در جامعه، منزلت ثروت و ارائه‌ی تصویر آرزوهای بلند پروازانه از یک سو خود عاملی برای کسب ثروت از راه‌های غیرمجاز و غیرمشروع مانند تجارت و قاچاق مواد مخدر می‌شود از سویی دیگر کسانی که نتوانسته‌اند از راه‌های مشروع کسب ثروت و منزلت کنند اکثراً به یأس و سرخوردگی دچار شده و پتانسیل زیادی برای گرایش به مصرف مواد مخدر و داروهای روان‌گردان دارند.

معمولاً انجام هر تحقیق و پژوهش موانع و مشکلاتی به همراه دارد که در صورت غلبه بر آن‌ها نتایج تحقیق معتبرتر و دقت آن‌ها بیش‌تر خواهد بود. لذا محدودیت‌های این تحقیق به شرح ذیل بیان می‌شود:

۱- از آنجا که تحقیق فعلی در حوزه‌ی پژوهش‌های علوم انسانی انجام گرفته است، امکان تأثیرگذاری متغیرهای دیگر که خارج از کنترل پژوهشگر است بر نتایج پژوهش دور از ذهن نیست.

[Downloaded from yafte.lums.ac.ir on 2026-11-29]

۲- پراکندگی آزمودنی‌ها از لحاظ وضعیت اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی.

۳- از دیگر محدودیت‌های تحقیق می توان به عدم تکمیل کردن پرسش‌نامه توسط برخی از دانشجویان اشاره نمود.

۴- استفاده از مصاحبه و مشاهده، اطلاعات ارزشمند و تکمیلی دیگری را می‌توانست فراهم کند که متأسفانه بنا بر محدودیت‌های زمانی و اداری انجام چنین کاری میسر نشد.

۵- احتیاط بسیاری از دانشجویان در پاسخ به سؤالات پرسش‌نامه تحقیق و محافظه کاری آنان.

۶- عدم همکاری بسیاری از دانشگاه‌های علوم پزشکی برای دادن مجوز جهت توزیع پرسش‌نامه‌ها.

با توجه به نتایج پژوهش حاضر راهکارهای زیر پیشنهاد می‌گردد:

۱- شناسایی دانشجویان دارای عوامل خطر در بدو ورود و حین تحصیل در دانشگاه و داشتن نظارت از طرف مسئولین و والدین در طول دوره تحصیلی، برگزاری کلاس‌های آموزشی در مورد اثرات مخرب و مضر مواد مخدر و دخانیات جهت دانشجویان و والدین، وجود امکانات و تسهیلات تفریحی، تقویت جنبه‌های مذهبی و اخلاقی دانشجویان، داشتن سیستم نظارتی دقیق و منظم به دور از اقدامات پلیسی.

۲- با توجه به نقش دانشگاه‌ها به‌عنوان مرکز تعلیم و تربیت، پیشنهاد می‌شود که برنامه‌های آموزش بهداشت در رابطه با پیشگیری از مصرف مواد مخدر در مدارس انجام شود و در دانشگاه‌ها تداوم یابد. جنسیت و سن شروع مصرف مواد مخدر باید همچنان در برنامه‌های آموزشی بهداشت در رابطه با پیشگیری ادامه یابد. طراحی این برنامه‌ها از دوران مدرسه آغاز گردد و در دانشگاه‌ها نیز تداوم یابد.

۳- آگاه سازی دانشجویان در دو شکل زیر:

الف- تجارب تلخ و منفی افراد معتاد به‌صورت مکتوب و یا با وسایل سمعی و بصری به اطلاع دانشجویان برسد.

ب- باحضور معتادان و به‌صورت زنده این تجارب تلخ و ناگوار به نوجوانان منتقل شود و آنان اجازه یابند از ابعاد زندگی آن‌ها اطلاع یابند. پژوهش ها نشان می‌دهد در مورد اصلاحات رفتاری، روش دوم بهتر است، زیرا در اصلاحات رفتاری، تکنیک‌های رفتاردرمانی که به‌صورت زنده ارائه می‌شوند، نسبت به تکنیک‌های غیرزنده تأثیرگذاری بیشتری در اصلاح رفتار دارند.

۴- تبعات سوء مصرف مواد سنتی و شیمیایی با هدف ارتقاء سطح آگاهی دانشجویان متناسب با سن تقویمی و عقلی آنان.

۵- توسعهٔ اقدامات مشاوره‌ای به ویژه مشاوره‌های تلفنی و رایانه‌ای و ارائهٔ خدمات حمایتی و گسترش فعالیت‌های مددکاری به‌ویژه برای دانشجویان در معرض آسیب.

۶- تقویت کانون و تشکل‌های دانشجویی برای انجام برنامه های مؤثر پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی و مواد مخدر و روان‌گردان‌ها و تلاش برای ایجاد نهضت فراگیر اجتماعی پیشگیری از مصرف مواد.

۷- تولید برنامه های جذاب از طریق عملیات رسانه ای، ایجاد تالارهای گفتگوی مجازی در خصوص پیشگیری و ضد الگو نشان دادن مصرف و خرید و فروش مواد و همزمان ارائه مدل سبک مطلوب زندگی در عصر پیچیده هزاره سوم.

۸- ایجاد اتاق‌های فکر با هدف نهادینه سازی تفکر قبل از عمل و هم اندیشی و تولید ایده‌های جدید در پیشگیری.

۹- درج متون مناسب و مفید آموزشی در کتب درسی دوره آموزش عالی در خصوص ارتقا سطح آگاهی دانشجویان نسبت به پیامدها و عوارض مصرف مواد مخدر.

[Downloaded from yafte.lums.ac.ir on 2026-11-29]

۱۰- فعال سازی نهادهای مدنی و غیر دولتی برای سالم سازی محیط دانشگاه.

۱۱- ایجاد دانشکده‌های آسیب‌های اجتماعی به‌منظور رفع نیازهای علمی کشور.

۱۲- توجه جدی به وضعیت خوابگاه‌های دانشجویی و ایجاد رفاه، شادابی و نشاط و غنی سازی اوقات فراغت با هدف پیشگیری از گرایش دانشجویان به سوء مصرف مواد.

تشکر و قدردانی

در پایان از کلیه دوستان و همکاران عزیزی که ما را در انجام این پژوهش یاری رساندند تشکر و قدردانی می‌نماییم.

[Downloaded from yafte.lums.ac.ir on 2026-11-29]

References

1. Ashrafi Hafez A, Fakor Ziba M, Babaee Haidar Abadi A, Hosaini F, Razmposh E, Gharlipour Z, et al. Assessment of Psychoactive Substances Use and Their Associated Factors among Students of Shiraz University and Shiraz University of Medical Sciences. J Ilam Univ Med Sci. 2013; 21(4): 58-66.
2. Mansouri A, Rafi-Bazrafshan M. Prevalence and attitude about using drugs and tobaccos in male students. Zahedan J Res Med Sci (ZJRMS). 2012: 13(1): 59-60.
3. Saleh AI, Salimi AAM. A Relationship between the Youth Life Style and Attitude to Artificial Drugs Consumption in Shirvan. Sociological Studies of Youth. 2012; 3(6): 57-70.
4. Taremian F. Substance abuse in adolescents concepts, theories and Prevention Ministry of Education. Tehran: Ney Pub. 2011.
5. Khalili Sadrabad O, Sohrabi, F. Study the impact of life skills and attitude to perform cognitive (thinking) to prevent drug abuse. J Psychol. 2012; 6(14): 20-26.
6. Mohamadi A. Construction and Validation of Scale causes of drug abuse in youth. J Res Addict. 2013; 7(26): 30-36.
7. Delawar A, Rezayi A, Alizadeh A. The Relationship between Family Factors and Secondary School Students Attitude towards Drug Abuse (in Tehran). CPAP. 2009: 21-34.
8. RezakhaniMoghadam H, Shojaeizadeh D, Lashgarara B, Safari H, TaghiSavadpour M, Sohbatzadeh R. Comparison of substance abuse and its causes among Tehran University of Medical Sciences and Tehran University students. J Health Syst Res. 2013; 8(7): 1300-1310.
9. Khoshtinat V. Impact of Adherence to Islamic Beliefs through Healthy Lifestyle on University Students. Tenden Drug Consump Heal Psychol. 2012; 1(2): 50-67.
10. Sheikholeslam S, Kakouei M. the Relationship between Identity Dimensions and Attachment Style with Drug Abuse Tendency among High School Students. J Edu Psychol Fall. 2011; 2(3): 39-53.
11. Miller I, Davies M, Greenwald S. Religiosity and Substance Use and Abuse among Adolescents in the National Comorbidity Survey. J Am Acad Child Adoles Psychiat. 2000; 39(9): 1190-1197.
12. Nutt D, King LA, Phillips LD. Drug harms in the UK: A multicriteria decision analysis. Lancet. 2010; 376: 1558-1565.
13. Maithya WR. Drug abuse in secondary schoollis in Kenya: Developing a program for prevention and intervention, Ph.D unpublished dissertion. Univ South Africa. 2009.
14. Bannon JWM, Beharie N, Olshtain-Mann O, McKay MM, Goldstein L. Campaign for Tobacco Free Kids FDA and the States Must Regulate E-Cigarettes to Protect Public Health. Policy Regard E-Cigar. 2013; 5(12): 17-25.
15. Yonker JE, Schnabelrauch CA, DeHaan LG. The relationship between spirituality and religiosity on psychological outcomes in adolescents and emerging adults: A

[Downloaded from yafte.lums.ac.ir on 2026-11-29]

meta-analytic review. J Adoles. 2012; 35(2): 299-314.
16. Sutherland EH. Principles of Criminology. Chicago: Lippincott Pub. 1995.

[Downloaded from yafte.lums.ac.ir on 2026-11-29]

A survey of causes of the drugs abuse tendency and psychoactive drugs from viewpoint of Lorestan University of Medical Sciences Students

Kordestani D[1], Farhadi A[2], Soleimani F[*3]

1. Assistant Professor, Department of Psychology, PNU Borujerd Branch, Borujerd, Iran.
2.Associate Professor, Department of Psychology, Lorestan University of Medical Sciences, Khorramabad, Iran.
3.MSc of General Psychology, Lorestan University of Medical Sciences, Khorramabad, Iran, faribasoleimani2178@gmail.com

Received: *3 Jun 2017* **Accepted:** *19 Feb 2017*

Abstract

Background : The following study is done to recognize causes of the drugs abuse tendency and psychoactive drugs from viewpoint of Lorestan University of Medical Sciences students.

Materials and Methods: The method of the following study is descriptive survey with purpose. The statistic groups are the university students of medical university of Lorestan and its colleges between 2014 and 2015. To take samples we used the Morgan table and the numbers of participants is 335 in a random order. In this study, to analysis the data, we use the descriptive statistics in two ways. The first part is descriptive statistics, like use of frequency tables, charts, and in second part the analysis is done by inferential descriptive statistics (sample test one). The data were analyzed using SPSS version 19.

Results: The results showed that, personal، social and interpersonal factors has effects on student tendency toward using drugs (p<0/01). According to the findings among personal factors positive attitude toward drugs 23/3 depression 20/8 and not being able to intolerance of failure have the most possible mean and curiosity and aggression with 13/58 has the least possible mean among interpersonal and environmental factors related to family with the mean of 30/96 has the most possible mean and school related factors has the least possible mean 17/67.Also in social factors in accessibility to systems of services، support systems and consultative systems had the most possible mean with 34/27 and drug market in Iran has the least possible mean with 20/67.Among following factors interpersonal factor had the most impression with 122/62.

Conclusion: It seems that running comprehensive educational programs and increasing awareness ،enriching the leisure times can increase awareness of students and finally leads to prevention drugs, furthermore educating the students will make them more aware and keeps them away from drugs.

Keywords: Lorestan medical university،Drugs leaning toward using drugs.

***Citation:** Kordestani D, Farhadi A, Soleimani F. A survey of causes of the drugs abuse tendency and psychoactive drugs from viewpoint of Lorestan University of Medical Sciences Students. Yafteh. 2017;19(1): 42-53.

[Downloaded from yafte.lums.ac.ir on 2026-11-29]